

Опис порожнини

Грот розташований на південному березі Тарханкутського півострова, приблизно за 1,5 км на схід від урочища Атлеш, за 700 м на схід від арки Атлеш. Координати грота 45° 20 '04.46"; 32° 33' 43.02".

Грот ПК-245 є карстово-абразійною порожниною. Грот розташований на території Отлеської спелеологічної ділянки Тарханкутського карстового району.

Протяжність гроту – 52/36 м; площа – 432,2/151,4 м²; об'єм – 1562/213,8 м³. Перша цифра відноситься до гроту Крокодил-1, друга до Крокодила-2. Об'єм для гроту Крокодил-2, дано тільки по надводній частині. Гроти з'єднуються між собою, але зйомка з'єднання не зроблено.

Грот повністю не пройдено і не закартовано. У його південній частині (Крокодил-2) видно повністю затоплені ділянки. Одні є просто розширеною нижньою частиною вже відзнятих ходів, інші – окремі ходи. Частина ходів проглядається з обох боків, тобто вони наскрізні. Найцікавіший і найперспективніший хід мабуть поєднує північну і південну частину гроту (Крокодил-1 і Крокодил-2). На плані це місце позначено №6. З цього місця видно 2 ходи. Один – яскрава пляма світла, що виходить в основі скелі зі східного боку (пр. № 5,7); другий – тьмяна пляма світла, явно виходить у Крокодил-2. Крім того, в підводній та й надводній частинах гроту є багато ділянок, де можуть бути непройдені ходи. Схематичний план центральної частини гроту зроблено у липні 2007 року Саркісяном С. У серпні 2009 року, топо зйомку гроту проводили Пронін В., Пронін К., Левченко О. та Пунько Д. До облікової картки додається план 2009 року. Зйомка не якісна, вона потребує уточнення та доповнення. Частина цифрових даних, що належать до Крокодила-2, була записана неправильно, частина втрачена. Вони не відновні, використані не можуть, і тому не наводяться.

Грот має у плані досить складну форму, уявлення про яку дає його план, розрізи та перерізи. Та й його будова досить складна. Пов'язано це про те, що грот формувався тривалий час під впливом різних процесів. Основою його, певне, є порожнини карстового походження. Згодом карстові порожнини були перетворені абразійними процесами. Але тривало це тривалий час на тлі неодноразової зміни рівня моря та тектонічних рухів берега. Закладено він у невеликому виступі берега (мисі).

Загалом, грот є кілька наскрізних тунелів проходять поперек мису. Але існують і тунелі, закладені вздовж мису і поперечні тунелі, що з'єднують. Всі ці ходи закладені на різній висоті по відношенню до рівня моря. Найбільш високо над рівнем моря піднято ходи в північній частині гроту. У районі Т.1-2-3 позначки дна. Очевидно, становлять 1-1,5 м. У центральній частині грота Т.0-4, позначки дорівнюють 0,5 - -0,8 м. У південній частині, позначки дна -4 - -6м. Максимальна висота гроту у північній частині – 5,5 м; у центральній – 4,5 м. (між Т.0 та Т.4), та 6 м під скельним козирком на Т.5 (з них 2,5 м затоплено морем); у південній частині 8,5 м, з них 6,5 м затоплено (Т.8-9). Максимальна ширина гроту – 14 м спостерігається в районі Т.4. Покрівля грота параболічна в північній частині, похила в центральній частині, що переходить на клин, у південній частині. Стіни гроту досить рівні, згладжені процесами абразії.

Північна частина порожнини є типовим наскрізним абразійним гротом. Параболічний перетин, характерна форма у плані, характер стін, навали брил і валунів на дні. Центральна частина дуже відрізняється. Це наскрізний хід із похилою покрівлею та похилим дном, причому нахил дна не у бік моря, а перпендикулярно йому, з півночі на південь. У скельному дні чітко видно неглибокі (0,5-0,8 м), довгі (до 20 м), округлі жолоби шириною близько метра. У східній частині, під водою, спостерігається вертикальний обрив висотою 2-2,5 м. Глибина води відразу зростає з 0,5 до 3 м. І це на відстані 4-5 м від верхнього скельного козирка, тобто межі гроту. Обидва жолоби виходять до цього урвища. Південна частина гроту ще більше відрізняється і за планом, і розмірами. Але здебільшого – перерізами. Більшість обсягу перебуває під водою. Якщо над водою висота ходів становить 1,3-1,8 м-коду, рідко 2,5 м-коду, то під водою -3,5-6,5 м-коду. Форма перерізу над водою близька до трикутної, під водою - до прямокутної. Ширина ходів над водою здебільшого 1,5-2 м, рідко 5-8 м (близько виходів), то під водою майже скрізь ширина 5-8 м. Покрівля підводної частини гротів знаходиться на глибині 0,5-1,0 м. Іноді на дні ходів видно жолоби, схожі на описані для центральної частини гроту, але більших розмірів.

Грот закладений у товстошарових масивних середньо-сарматських вапняках білого з жовтуватим відтінком кольору. Потужність шарів 1,2-2,0 м. Шари відрізняються один від одного структурою та текстурою. Частина їх складена щільним масивним вапняком, інші косошарові, треті мають тонкошарову структуру, де шаруватість виражена по-різному цементації, що добре видно на вивітрілих поверхнях. Найвища частина - Крокодил-4, закладена в шаруватих, більш слабо зцементованих вапняках. Які вапняки залягають у самому низу розрізу не з'ясовано. Дно грота вкрите великими брилами вапняку, що іноді виступають над водою. Частина дна грота є монолітною скелею і не покрита ніякими відкладеннями.

Більшість дна грота, і його частини повністю, затоплена морем. Весь грот закладено похило у невеликому мисі. Ухил його чітко простежується. З півночі на південь. Північна частина гроту (Т.0-1-3-4) суха. Затоплюється вона лише під час штормів. Дно в центральній та південних частинах гроту на різну глибинно затоплено. У центральній частині грота, на рівні точок 0-4, південна половина ходу затоплена, північна – суха. Але в різний час межа підтоплення змінюється. Мабуть, це залежить від сили хвилювання, напряму вітру, припливу і т.д. (Див. фото). Глибина води на цьому ході поступово збільшується з 0,1-0,2 м і доходить, біля південної стінки, до 0,7-0,8 м. Ще південніше видно затоплені під саму покрівлю ніші і повністю заповнені водою, що похилиться на південь, ходи. У східній частині цього центрального ходу гроту (Т.0-4-5) глибина води досягає 3 метрів.

Тут знаходиться підводний уступ заввишки 2 метри. І глибина відразу зростає з 0,6 м до 3 м. У Крокодилі-2 глибина води скрізь велика. У районі Т.10 вона дорівнює 1 м. Але далі вона одразу зростає до 3-4-5 метрів. Тобто тут більша частина висоти ходів затоплена морем. Такі ж глибини спостерігаються у всьому Крокодилі-2. Причому в районі Т.9, 11 на дні видно канал завглибшки 1-1,5 м. Тобто тут глибина води ще більша. Відразу за скелястим козирком, прийнятим за кордон гроту, глибина моря збільшується до 7-9 м. Це добре видно на фотографіях. Між частинами гроту Крокодил-1 та Крокодил-2 знаходяться повністю заповнені водою ходи. Покрівля їх знаходиться на глибині приблизно 1-1,5 м, дно на глибині 4-6 м. Точних вимірів глибини, у південній частині гроту не робилося. Частина брил, що лежать у мілководній частині гроту виступають над водою.

Стіни та покрівля гроту часто покриті плямами чорного лишайника веркукарія скельна (*Werrucaria maura*). Немає його лише у північній частині грота (Т.1-3). Ще більше ніж чорним лишайником, стіни та покрівля вкриті нальотом мікроскопічних зелених водоростей. Вони покривають стіни навіть там, де немає лишайника, у районі Т.1-3. Інтенсивність зеленого фарбування стін варіює у різних частинах гроту. На рівні моря, в зоні заплеску, стіни та дно вкриті нальотом водоростей червоно-бурого кольору. Налітом того ж кольору покриті стіни гроту під водою, але невелика глибина. У Крокодилі-2 цей наліт піднімається окремими плямами, на значну висоту над рівнем води. У Крокодилі-2, в зоні заплеску і нижче зустрічаються інші водорості (або інші організми). Це щільні кірки брудно-рожевого кольору та слизові бордові плівки. У підводній частині грота, у привходових частинах, стінки та каміння, що лежать на дні, поросли якимись невеликими кущами світло-бурих та рожевих водоростей, висотою 5-15 см. У затемнених місцях гроту водоростей немає. Стіни там мають жовтуватий колір. Як під водою, так і на суші, у гроті багато дрібних крабів. Під водою зрідка зустрічаються мідії та невеликі конічні черевоногі молюски.

Надводна частина гроту недоступна лише у штормову погоду. Підводна частина, переважно доступна тільки при роботах з аквалангом.

Грот добре відомий людям, але його описів у літературі не знайдено. Ототожнити його з будь-яким гротом, описаним у статті Попова В.Ф. Шутова Ю.І. Карстові порожнини на узбережжі Тарханкутського півострова у Криму. С.99-104. Збірка «Печери»; вип. 14-15 Перм 1974 року, не вдалося.

Вперше грот оглядався, фотографувався та частково картувався 19.07.2007 року членами експедиції «Морської програми» Букаренко О., Проніним К., Пунько Д. та Саркісяном С. Вдруге роботи у гроті проводились під час експедиції 2009 року (17). ;Пронін К., Пронін В., Пунько Д., Левченко А. та інші). Названо грот за назвою миска, в якому він закладений. Назва ця всім відома і використовується вже давно. Але у статті Попова В.Ф. Шутова Ю.І. «Карстові порожнини на узбережжі Тарханкутського півострова в Криму»; 1974; ця назва не згадується. Доповнення. У

2010 році у гроті проведено підводні роботи, деякі підводні з'єднання пройдено, але матеріали ще не оброблені.

Опис складено. Проніним К.